



EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS KOMMISSION

Bryssel den 12.5.2003
KOM(2003) 249 slutlig

KOMMISSIONENS RAPPORT

**till den budgetansvariga myndigheten om garantier som berör den allmänna budgeten
per 30 juni 2002**

[SEK(2003)529]

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Del 1 Operationer som har inletts sedan rapporten per 31 december 2001, riskutvecklingen och utnyttjandet av de garantier som belastar budgeten	4
1. Inledning: Transaktionernas natur.....	4
1.1. Lån med makroekonomiska mål	4
1.2. Lån med mikroekonomiska mål.....	4
2. Operationer som har inletts sedan rapporten per 31 december 2001	4
2.1. Ukraina.....	4
2.2. Förbundsrepubliken Jugoslavien.....	4
2.3. Bosnien och Hercegovina	5
3. Riskläget.....	5
3.1. Utestående belopp per 30 juni 2002.....	5
3.2. Maximal risk som kan belasta gemenskapens budget, redovisad år för år: belopp som har utbetalats fram till den 30 juni 2002	6
3.3. Maximal teoretisk risk som kan belasta gemenskapens budget, redovisad år för år ...	6
4. Utnyttjandet av de garantier som belastar budgeten	7
4.1. Användningen av de likvida medlen.....	7
4.2. Intervention från garantifonden.....	7
5. Analys av gemenskapens teoretiska kapacitet att bevilja lån och garantier till tredje land.....	7
6. Garantifonden per 30 juni 2002	8
7. Relativ soliditet	9
Del 2 Bedömning av potentiella risker: ekonomiskt och finansiellt läge i de tredjeländer som är föremål för de mest betydande lånetransaktionerna	10
1. Inledning	10
2. Kandidatländerna	10
2.1. Bulgarien.....	10
2.2. Litauen.....	11
2.3. Rumänien	12
3. Västra Balkan	12
3.1. Bosnien och Hercegovina	13
3.2. Förbundsrepubliken Jugoslavien.....	13

3.3.	F.d. jugoslaviska republiken Makedonien	14
4.	De nya oberoende staterna	15
4.1.	Armenien.....	15
4.2.	Vitryssland	15
4.3.	Georgien.....	16
4.4.	Moldava	16
4.5.	Tadzjikistan.....	17
4.6.	Ukraina.....	18
5.	Andra icke-medlemsstater.....	19
5.1.	Algeriet.....	19
	Förkortningar.....	20

Del 1

Operationer som har inletts sedan rapporten per 31 december 2001, riskutvecklingen och utnyttjandet av de garantier som belastar budgeten¹

1. INLEDNING: TRANSAKTIONERNAS NATUR

De risker som täcks av garantier ur gemenskapens budget avser låne- och garantitransaktioner av två slag: lån med makroekonomiska mål och lån med mikroekonomiska mål.

1.1. Lån med makroekonomiska mål

Detta rör sig framför allt om betalningsbalanslån till medlemsstater eller tredje land. Lånen beviljas med stöd av väl definierade ekonomiska villkor och åtaganden.

1.2. Lån med mikroekonomiska mål

Det rör sig om lån för finansiering av projekt, där återbetalningstiden vanligen är lång och återbetalningen sker med hjälp av de medel som projektet förväntas generera. I allmänhet är det företag, finansinstitut eller tredjeländer som beviljas dessa lån, som inte bara omfattas av gemenskapsgarantin utan även av sedvanliga bankgarantier.

Här avses Euratomlån till medlemsstater och lån till medlemsstater inom ramen för de nya gemenskapsinstrumenten², samt Euratomlån och EIB-lån till länder utanför gemenskapen (länderna i Medelhavsområdet, Central- och Östeuropa, utvecklingsländerna i Asien och Latinamerika samt Sydafrika).

2. OPERATIONER SOM HAR INLETTS SEDAN RAPPORTEN PER 31 DECEMBER 2001

2.1. Ukraina

Den 17 januari 2002 godkände kommissionen ett förslag till rådets beslut om makroekonomiskt stöd till Ukraina. Beloppet, som ska beviljas i form av lån med en löptid på högst 15 år, uppgår till 110 miljoner euro.

2.2. Förbundsrepubliken Jugoslavien

Kommissionen förväntas godkänna under det andra halvåret 2002 ett förslag till rådets beslut om makroekonomiskt stöd till Förbundsrepubliken Jugoslavien. Det omfattar 55 miljoner euro i lån med en löptid på högst 15 år samt ett gåvobistånd på 75 miljoner euro.

¹ Observera att ett arbetsdokument från kommissionen innehåller detaljerade tabeller och kommentarer till denna rapport [SEK(2003)529]

² Förekommer inte sedan 1995.

2.3. Bosnien och Hercegovina

Kommissionen förväntas godkänna under det andra halvåret 2002 ett förslag till rådets beslut om makroekonomiskt stöd till Bosnien och Hercegovina. Det omfattar 20 milj. euro i lån med en löptid på högst 15 år samt ett gåvobistånd på 40 miljoner euro.

3. RISKLÄGET

De risker som påverkar gemenskapens budget kan bedömas med hjälp av två olika metoder:

- Den metod som ofta används av banker och som utgår från det totala utestående lånebeloppet en bestämd dag (se tabell 1 i bilaga A1).
- Den i budgetarbete vanligare metoden, enligt vilken man beräknar det högsta belopp som gemenskapen kan behöva betala ut under budgetåret.

Denna andra metod har i sin tur tillämpats på två olika sätt, nämligen

- med hänvisning till endast faktiska utbetalningar på dagen för rapporten utifrån antagandet att det inte finns några förtida återbetalningar (se tabell A2 i bilaga 1, som visar den lägre gränsen för den maximirisk som kan belasta gemenskapens budget),
- i ett längre perspektiv med hänvisning till alla de operationer som beslutats av rådet eller föreslagits av kommissionen för att bedöma effekten på framtida budgetar utifrån antagandet att kommissionens förslag godtas (se tabell A3 i bilaga 1, som visar den övre gränsen för den maximirisk som belastar gemenskapens budget).

Den senare metoden ger en uppfattning om omfattningen av de risker som är förknippade med förslagen. Den förutsätter emellertid ett antal antaganden vad gäller utbetalningsdatum, villkor för återbetalning (se bilagan), räntesatser³ och växelkurser⁴.

Resultaten framgår av tabellerna 1-3 i bilagan, där beräkningar av risker i samband med lån till länder inom och utom gemenskapen redovisas.

Totalbeloppen i tabellerna innefattar risker av skilda slag. I fallet makroekonomiskt stöd gäller det lån till en enda stat, medan t.ex. Europeiska investeringsbankens verksamhet och gemenskapens nya instrument (GNI) rör projektlån.

I följande analys görs en åtskillnad mellan total risk, risker som hänför sig till medlemsstaterna och risker som gäller icke-medlemsländer.

3.1. Utestående belopp per 30 juni 2002

Den totala risken per 30 juni 2002 uppgick till 15 118 miljoner euro, jämfört med 15 443 miljoner euro per 31 december 2001. Se tabell A1 i bilagan.

³ För EIB-lånen antas en genomsnittlig ränta på 8 % (bunden och rörlig ränta). För inlåning och utlåning antas en genomsnittsränta på 4,4 %. Vid de nya transaktionerna i tabell A3 har en ränta på 4,89 % använts.

⁴ Växelkurserna för lån i andra valutor än euro är de som gällde den 30 juni 2002.

De transaktioner som påverkat det utestående beloppet sedan föregående rapport framgår av nedanstående tabell.

Tabell 1: Utestående belopp per 30 juni 2002¹

(milj. euro)

Utestående belopp per 31 december 2001	15 443
Återbetalningar av lån	
Euratom	0
GNI	0
Ekonomiskt stöd	- 23
EIB	- 477
Utbetalningar av lån	
Euratom	15
Ekonomiskt stöd	12
EIB	225
Variationer i växlingskurserna för andra valutor i förhållande till euron	-107
Utestående belopp per 30 juni 2002	15 118

¹ Alla garanterade lån (medlemsstaterna, icke-medlemsstaterna) tillsammans.

Det utestående belopp som avser medlemsstaterna var 45 miljoner euro per 30 juni 2002, jämfört med 52 miljoner euro per 31 december 2001.

Det utestående belopp som avser tredje land var 15 073 miljoner euro per 30 juni 2002, jämfört med 15 391 miljoner euro per 30 december 2001.

3.2. Maximal risk som kan belasta gemenskapens budget, redovisad år för år: belopp som har utbetalats fram till den 30 juni 2002

Den totala risken för 2002 uppgår till 1 072 miljoner euro.

- Risken vid transaktioner som avser medlemsstaterna uppgår till 8 miljoner euro.
- Risken vid transaktioner som avser tredje land uppgår till 1 064 miljoner euro.

Situationen beskrivs i tabell A2 i bilagan.

3.3. Maximal teoretisk risk som kan belasta gemenskapens budget, redovisad år för år

Den maximala teoretiska risken för år 2002 uppgår till 1 104 miljoner euro. Från och med 2003 kommer den att öka för att år 2010 uppgå till 4 128 miljoner euro.

- Utvecklingen av den maximala teoretiska risk som avser medlemsstaterna är nästan identisk med den som redovisas i tabell A2.
- För länderna utanför gemenskapen uppgår den till 1 095 miljoner år 2002. Fr o m 2003 kommer den att öka för att uppgå till 4 128 miljoner euro år 2010.

Den maximala teoretiska risken framgår av tabell A3 i bilagan.

4. UTNYTTJANDET AV DE GARANTIER SOM BELASTAR BUDGETEN

4.1. Användningen av de likvida medlen

Kommissionen har brukat sina likvida medel i enlighet med artikel 12 i rådets förordning (EG, Euratom) nr 1150/2000 av den 22 maj 2000 om genomförande av beslut 94/728/EG, Euratom om systemet för gemenskapernas egna medel. Genom detta förfarande kan man undvika förseningar av kommissionens betalningar i de fall då inbetalningen från låntagaren är försenad.

4.2. Intervention från garantifonden

Genom rådets förordning (EG, Euratom) nr 2728/94 av den 31 oktober 1994 inrättas en garantifond för åtgärder avseende tredje land. Om en förfallodag för en betalning av ett lån som beviljats av gemenskapen överskrids av låntagaren, ska garantifonden täcka underskottet inom tre månader efter förfallodagen. Om låntagaren underlåter att återbetala ett EIB-lån som garanteras av gemenskapen, ska gemenskapen vidta åtgärder inom tre månader från mottagandet av EIB:s begäran om aktivering av garantin. Kommissionen kommer därefter att godkänna att banken lyfter motsvarande belopp från garantifonden.

Dröjsmålsränta mellan den dag då de likvida medlen görs tillgängliga och datumet för fondens intervention ska belasta garantifonden och återföras till de likvida medlen.

Under de senaste sex månaderna har fonden inte belastats.

5. ANALYS AV GEMENSKAPENS TEORETISKA KAPACITET ATT BEVILJA LÅN OCH GARANTIER TILL TREDJE LAND

Systemet med fonden och reserven för garantier innebär i praktiken en begränsning av unionens utlåningskapacitet gentemot tredje land, eftersom de anslag som är disponibla för de obligatoriska avsättningarna i samband med varje beslut om lån (eller årlig delutbetalning om det gäller garantier för fleråriga lånetransaktioner) begränsas till det belopp som anges för garantireserven i budgetplanen⁵.

Vid varje givet tillfälle motsvarar utlåningskapaciteten det utrymme som står till förfogande under taket för garantireserven. Detta utrymme är lika med reserven minus summan av de avsättningar till garantifonden som avser åtgärder som redan vidtagits eller är under förberedelse.

Tabell 4 innehåller en beräkning av gemenskapens utlåningskapacitet gentemot tredje land under perioden 2002-2004 enligt garantifondssystemet. Beräkningssättet beskrivs närmare i bilagan till denna rapport som också innehåller hänvisningar till rättsakter.

Mot bakgrund av de beslut som antagits av rådet samt de beslut som föreslagits och är under förberedelse (se tabell 4 i bilagan) förväntas utnyttjandet av garantin för reserver uppgå till

⁵ Det belopp som införts i budgetplanen 2000-2006 är 200 milj. euro i 1999 års priser.

171,39 miljoner euro under 2002, vilket gör att det i garantin för reserver kommer att finnas 41,61 miljoner euro tillgängliga i slutet av året.

Om hänsyn tas till hur reserven för garantier påverkas av avsättningarna till garantifonden i samband med de lån som beviljats, föreslagits eller är under förberedelse för år 2002 kommer den återstående årliga utlåningskapaciteten att vara

- 462,31 miljoner euro för lån som till 100 % garanteras genom gemenskapens budget eller
- 711,24 miljoner euro för lån som garanterats till 65 % (genom tillämpning av rådets beslut 2000/24/EG av den 22 december 1999).

Per 30 juni 2002 uppgick de utestående lånen och lånegarantierna till tredje land till totalt 15 073 miljoner euro.

Tabell 2: Utestående lån och lånegarantitransaktioner till icke medlemsstater

(milj. euro)

	Situationen per 30 juni 2002
1. Utestående belopp för upp- och utlåning	1 658
2. Utestående belopp EIB	13 415
3. Utestående belopp för uteblivna betalningar	0
4. Dröjsmålsräntor	0
Obetald till betalning förfallen ränta*	0
TOTALT	15 073

* Obetald till betalning förfallen ränta enligt förordningen om garantifonden

Förhållandet mellan fondens tillgångar och de utestående beloppen uppgår enligt förordningens definition till 11,39 %, vilket är mer än de 9 % som fastställs som målbelopp i förordning nr 1149/1999 om ändring av förordning nr 2728/94 om fondens inrättande. Om fondens tillgångar vid årets slut överstiger målbeloppet, ska överskottet föras upp på en särskild post i inkomstberäkningen i Europeiska gemenskapernas allmänna budget.

Överskottet var 372,46 miljoner euro i slutet av budgetåret 2001.

6. GARANTIFONDEN PER 30 JUNI 2002

Garantifondens behållning uppgick per 30 juni 2002 till 1 815,5 miljoner euro. Under första halvåret 2002 ägde följande transaktioner rum:

- Fonden har inte belastats av nya uteblivna betalningar.
- Inga försenade återbetalningar (inga förfallna skulder).
- Nettoavkastningen på fondens tillgångar uppgick till 35,9 miljoner euro.
- Ingen överföring från 2002 års reserv.

- I augusti 2002 återbetalades 372,46 miljoner euro till budgeten som överskott i fonden per 31 december 2002⁶.

7. RELATIV SOLIDITET

Förhållandet mellan beloppet i garantifonden per 30 juni 2002 (1 815,5 miljoner euro) och den maximala årliga risken avseende lån till tredje land (definierad som det totala belopp som förfaller till betalning under året) och som för 2002 framgår av tabell A3 i bilagan (1 093 miljoner euro) är 166 %.

⁶ För ytterligare information hänvisas till ”Kommissionens årsrapport om garantifondens ställning och förvaltning under räkenskapsåret 2001”.

Del 2

Bedömning av potentiella risker: ekonomiskt och finansiellt läge i de tredjeländer som är föremål för de mest betydande lånetransaktionerna

1. INLEDNING

Siffrorna i Del 1 av rapporten ger information om de kvantitativa aspekterna på den risk som belastar den allmänna budgeten. Dessa uppgifter behöver emellertid kompletteras med en bedömning av de kvalitativa aspekterna, som påverkas av slag av transaktioner och låntagarnas situation. I detta avsnitt analyseras de händelser som inträffat under den senaste tiden och som kan påverka landrisken.

Bedömningen av landrisken i Del 2 innehåller en tabell med indikatorer på landrisken (se bilagorna) i alla de tredjeländer som har mottagit makroekonomiskt stöd från EG och som fortfarande har skulder till EG. Som ett komplement till detta ges ytterligare en analys i textform för de länder där viktig ny information som påverkar riskbedömningen har blivit tillgänglig efter offentliggörandet av den senaste rapporten, som omfattade första halvåret 2001.

Bedömningen i denna del omfattar inte andra länder än de som nämns, främst därför att gemenskapens riskexponering i andra områden är (bl.a. genom garantier för EIB:s utlåning) projektrelaterad och dessutom är väl fördelad på många länder.

2. KANDIDATLÄNDERNA

Det kan noteras en allmän tendens till en minskning av de potentiella riskerna, även om inkomstpolitiken i Rumänien kräver noggrann kontroll.

2.1. Bulgarien

Den reala BNP-tillväxten var 4 % år 2001 och 3,2 % under det första kvartalet 2002. Förklaringen till detta är en varaktig inhemsk efterfrågan skapad av privat konsumtion och tillräckligt stora investeringar för att kunna stå emot en ogynnsam utveckling utomlands. Inflationen sjönk till ett årsgenomsnitt på 7,4 % och 4,8 % i slutet av året. Den steg emellertid igen i början av 2002 på grund av höjda reglerade priser och indirekta skatter, men tendensen vändes genom låga livsmedelspriser sommaren 2002.

Sedelfondssystemet (EUR 1 = BGN 1,95583) bevaras och täcks fortfarande väl av valutaserven. Konkurrenskraften i förhållande till andra länder har inte försämrats, eftersom skillnaderna i inflation gentemot de viktigaste handelsparterna i stort sett var desamma som skillnaderna i produktivitetstillväxt. I motsats till tidigare år var underskottet i bytesbalansen på 6 % år 2001 inte större än nettoinflödet av utländska direktinvesteringar, som bara var ca 5 % av BNP. En liknande tendens kunde märkas under första halvåret 2002, men en förbättring är att vänta under det andra halvåret 2002 som ett resultat av de inkomster som privatiseringarna genererar.

Under 2001 var den registrerade arbetslösheten hög med genomsnittligt 17,3 %, men var under årets första månader 2002 lägre jämfört med motsvarande period under föregående år. Förlorade arbetstillfällen förklaras dels av strukturreformer, inkl. högre privatiseringstakt, vilken ännu inte helt har kompensrats genom nya arbetstillfällen, dels av viss stelhet och dålig samordning på arbetsmarknaden. Följden blir att sysselsättningsgraden är relativt låg och långtidsarbetslösheten fortsatt hög och utgör mer än 60 % av alla arbetslösa.

Den finanspolitiska disciplinen har upprätthållits de senaste åren. Den offentliga sektorn uppvisade ett underskott på 0,6 % av BNP år 2000 och ett överskott på 1,7 % år 2001⁷. Statsskulden sjunker snabbt, från mer än 100 % av BNP år 1997 till beräknade 62 % i slutet av 2002. Regeringen har inlett en aktiv skuldförvaltning i syfte att minska riskerna genom att successivt övergå från en denominering i US-dollar till en denominering i euro, från korta till långa löptider, från obligationer med bunden ränta till obligationer med rörlig ränta och från utländsk till inhemsk finansiering.

2.2. Litauen

Fjölårets starka ekonomiska utveckling har fortsatt under 2002 trots den globala ekonomiska nedgången. Under 2001 steg BNP med 5,9 % och preliminära beräkningar för första halvåret 2002 tyder på en tillväxttakt på 5,8 %. Exporten och de fasta bruttoinvesteringarna utvecklades kraftigt under 2001, liksom under det tredje och det fjärde kvartalet. Under det första kvartalet 2002 noterades emellertid en märkbar nedgång i exportökningen. Den privata konsumtionen steg mera måttligt under 2001 men ökade något under det första kvartalet 2002. Den offentliga konsumtionen har begränsats för att kunna minska budgetunderskottet och ökade med mindre än 0,5 % år 2001.

Trots kraftig tillväxt har inflationen förblivit märkbart låg och uppgick till genomsnittligt 1,3 % år 2001. Prisökningarna berodde främst på priserna på livsmedel och kommunikationer. De kompensades dock till viss del av omfattande prisminskningar på oljeprodukter. År 2002 minskade inflationen och låg på -1,1 % i augusti, jämfört med samma period året innan. Priserna har sjunkit på många produkter och tjänster, t.ex. livsmedel, kläder och skor, möbler, hushållsartiklar samt regelbundet underhåll.

Den höga arbetslösheten är ett av Litauens största ekonomiska problem. Den registrerade arbetslösheten var 12,5 % år 2001 och enligt arbetskraftsundersökningen 17,3 %. Om arbetslösheten var oförändrad under 2001 (bortsett från säsongsbetingade variationer), började den däremot att sjunka under 2002 och var ca 1,5 procentenheter lägre i juli 2002 än ett år tidigare.

Goda exportresultat och snabb tillväxt under 2001 har lett till att underskottet i bytesbalansen minskat ytterligare, från 6 % av BNP år 2001 till 4,8 % år 2002.

Litauen har fört en stram penningpolitik för att minska budgetunderskottet. Under 2001 sjönk det till 1,9 % av BNP från 2,7 % föregående år. Under de kommande åren kan budgetunderskottet förväntas ligga kvar på ungefär samma nivå, eftersom det är svårt att minska underskottet ytterligare till följd av kostnaderna för olika strukturreformer som pensionsreformen, ersättningen för förlorade sparmedel osv.

⁷ Enligt ENS 95-metoden kommer överskottet år 2001 att revideras med 1,5 % av BNP, varigenom det uppstår ett underskott på 0-1 % av BNP.

2.3. Rumänien

Den ekonomiska återhämtningen stärktes under 2001 och har fortsatt i år. Efter en måttlig uppgång år 2000 steg tillväxten till 5,3 % år 2001, då investeringarna och lagren ökade och privatkonsumtionen gick uppåt tack vare stigande realinkomster. Även om en ökad inhemsk efterfrågan ledde till att utrikeshandelns bidrag till tillväxten blev allt mer negativt, fortsatte exporten att öka med tvåsiffriga tal på årsbasis fram till det sista kvartalet 2001. Då sjönk tillväxten tvärt eftersom den ekonomiska situationen utomlands försämrades. Den ekonomiska återhämtningen har emellertid fortsatt hittills. Under det första kvartalet 2002 ökade BNP med 3,1 %, eftersom importökningen nästan helt avstannade, medan exporten hämtade sig något och den inhemska efterfrågan fortsatte att öka, om än i lägre takt. Siffrorna för industriproduktionen och handeln tyder på att dessa positiva tendenser kommer att fortsätta under årets andra kvartal.

I motsats till tidigare har den positiva ekonomiska tillväxten åtföljts av större inre och yttre stabilisering. Antagandet av IMF:s nya standby-avtal, som är mer enhetligt sammansatt, har bidragit till att hejda en försämring av bytesbalansen och till att stödja disinflationen med tanke på att energiavgifterna behöver höjas. Inflationen har sjunkit sedan mitten av 2000 och föll mer än väntat under första halvåret 2002, då den i juni 2002 mätt per år sjönk med ca 6 procentenheter till 24 %. Efter två år med framgångsrik konsolidering av utrikeshandeln ökade underskottet i handelsbalansen till 5,9 % av BNP år 2001. Detta var en följd av den framgångsrika återhämtningen och olika enstaka faktorer som ökade importen, t.ex. effekterna av torkan år 2000 på den inhemska tillgången på jordbruksvaror liksom tillfälliga skatteincitament för att underlätta de små och medelstora företagens kapitalinvesteringar. Den snabba åtstramningen av finans- och penningpolitiken under andra halvåret 2001 i kombination med ökande varuexport och lägre priser på importerad energi under det första halvåret 2002 samt den underliggande tendensen till större privata överföringar från utlandet och lägre underskott i handeln med tjänster bidrog till att vända nedgången i utrikeshandeln. Följden blev att det samlade underskottet i bytesbalansen under första halvåret 2002 sjönk med över en tredjedel jämfört med samma period 2001. Villkoren för utländsk finansiering blev också allt bättre med ett stadigt inflöde av utländska direktinvesteringar, vilket är en ständigt positiv post för att kunna korrigera betalningsbalansen och gör det lättare att låna. Som ett resultat av att flera kreditvärderingsföretag i olika omgångar uppgraderat Rumänien, gav landet ut sin första tioåriga obligation i euro i april 2002.

Strukturreformerna har gått vidare men i långsammare takt än planerat, vilket framgår av den tid som det har tagit att avsluta den första och andra översynen enligt IMF:s standby-avtal. Den långsamma privatiseringstakten och den bestående svårigheten att få grepp om de offentliga företagens totala lönekostnader och resterande skulder är två av de största oroskällorna tillsammans med det avtal som regeringen undertecknade med två fackföreningar i juni 2002 och som ger en ökning av minimilönen med 50 % och en minskning av den lägsta inkomstskatten år 2003. Skyddsåtgärder, t.ex. en finanspolitisk åtstramning under 2003, avtalades först senare med IMF och måste genomföras strikt för att stabiliteten ska bevaras. Likaså kräver den snabbt ökade tillgången på pengar och krediter som kunnat iakttas sedan slutet av 2001 också fortsatt övervakning.

3. VÄSTRA BALKAN

Även om de ekonomiska indikatorerna i allmänhet pekar i rätt riktning är den finansiella risken fortfarande stor i området.

3.1. Bosnien och Hercegovina

Det officiella biståndsflödet avtar och en varaktig ekonomisk tillväxt inom landet kan ännu inte märkas. Realproduktionen i Bosnien och Hercegovina beräknas stiga till strax över 2 % under 2002, samma nivå som 2001. Enligt officiella beräkningar är arbetslösheten 40 % av arbetsstyrkan, fastän Världsbankens beräkningar visar i stort sett hälften. Att även i fortsättningen strikt hålla sig till sedelfondssystemet är en garanti för låg inflation. Den nedåtgående tendensen har fortsatt i år och den genomsnittliga inflationen under 2002 förväntas bli drygt 2 %. Statsskulden är mycket hög, ca 150 % av BNP, däribland krav på krigsskadestånd och frusna utländska tillgångar. Den finanspolitiska situationen är fortsatt instabil. Det finns ackumulerade skulder och det offentliga budgetunderskottet som baseras på åtaganden är fortfarande högt, 6,3 % av BNP år 2001, och beräknas bli 5,5 % av BNP i år. Det förväntas emellertid en konsolidering av den finanspolitiska situationen under 2002 och 2003 genom en demobilisering av de federala soldaterna, reformer för att stärka penningssystemet och en försiktig utgiftspolitik.

Underskottet i bytesbalansen steg lätt under 2001 till 22 % av BNP. De utländska direktinvesteringarna är fortfarande mycket låga och nettoinvesteringarna sjönk till 130 milj. US-dollar under 2001, jämfört med 150 milj. US-dollar under 2000, vilket inte räcker till för att stimulera tillväxten. De officiella bruttovalutareserverna bör uppgå till mer än sex månaders import i slutet av 2002. Dessa ökade så att de motsvarade mer än fem månaders import 2001 tack vare att den nationella valutan började användas allt mer då euron infördes. Även om Bosnien och Hercegovina betalar ränta och amorteringar på utlandsskulden, förblir betalningsbalansen sårbar på grund av stor utlandsskuld, hög offentlig skuldsättning, sjunkande bistånd utifrån och låga privata investeringar med tanke på den besvärliga politiska situationen och det svåra näringslivsklimatet.

Utlandsskulden uppgick till drygt 58 % av BNP i slutet av 2001 och förväntas ligga kvar på den nivån på medellång sikt. Förhållandet mellan ränte- och amorteringsbetalningarna på skulder och exporten är relativt lågt (5,1 % under 2001), vilket visar att en stor del av skulden gynnas av förmånliga villkor och ett generöst skuldomläggningsprogram. Detta förhållande kommer emellertid att öka fr.o.m. 2002 (7,5 %) på grund av åtaganden gentemot IMF och Världsbanken. Centralregeringen, som svarar för betalning av ränta och amorteringar på utlandsskulden, har inga egna finansiella resurser och måste sätta sin tillit till budgetanslag från de båda delstaterna för att kunna fullgöra sina åtaganden. Bosnien och Hercegovina betygsätts inte av kreditvärderingsföretagen och mätt med EBRD:s övergångsindikatorer, som återspeglar reformtakten i de central- och östeuropeiska länderna, hamnar Bosnien och Hercegovina längst ner på skalan.

Sedan IMF:s föregående stand by-avtal hade löpt ut i maj 2001 (undertecknat i maj 1998), godkändes slutligen ett nytt femtonmånaders stand by-avtal (augusti 2002 – november 2003) av IMF:s styrelse den 2 augusti 2002. Det omfattar ett program på 89 miljoner US-dollar. Programmet ska stärka den ekonomiska verksamheten och betalningsbalansen på kort och medellång sikt, främst de stora nedgångarna i underskottet i betalningsbalansen och de omfattande internationella reserverna.

3.2. Förbundsrepubliken Jugoslavien

Förbundsrepubliken Jugoslaviens möjligheter att klara sina skuldåtaganden är i stort sett oförändrade. Under det första halvåret 2002 var den ekonomiska politiken fortsatt inriktad på att återställa och bevara den makroekonomiska stabiliteten, liberalisera systemen för priser,

handel och skatter samt reformera ekonomin utifrån de nya rättsliga ramar som fastställdes 2001.

Förtroendet för den egna valutan stärktes och dinarens värde låg i stort sett stabilt på ca YuD 59 per euro under 2001 och första kvartalet 2002. Den jugoslaviska statsbankens bruttoreserver steg från ca 1 200 miljoner US-dollar i slutet av 2001, vilket motsvarar 2,6 månader import, till 1 500 miljoner US-dollar under det första kvartalet 2002.

Även om Förbundsrepubliken Jugoslavien fortsätter arbetet med den makroekonomiska stabiliseringen och uppvisar goda resultat i arbetet med strukturreformer, enligt det nya IMF-program som antogs i maj 2002 (ett treårigt utökat program för perioden 2002-2005), kommer den jugoslaviska ekonomins förmåga att hävda sig mot utlandet att även i fortsättningen vara en utmaning. Viktiga finansieringskrav, främst på grund av skuldåtagandena och behovet av att ytterligare stärka den utländska valutareserven kommer att utsätta betalningsbalansen för stora ansträngningar. Landets förmåga att orka med nya skulder är begränsad och en försiktig hållning till nya lån till staten är motiverad. Anmärkningsvärd är den omfattande skuldsanering (66 %) som Paris Club företog sedan det nya IMF-programmet hade antagits. Utlandsskulden kommer emellertid att med 69 % vara relativt hög i förhållande till BNP under perioden 2002-2004. Dessutom kommer betalningsskyldigheterna på lån att öka betydligt från ca 100 miljoner US-dollar 2001 (3,9 % av exporten av varor och tjänster) till 350 miljoner US-dollar (10,9 %) år 2002 och 470 miljoner (12,9 %) år 2003.

3.3. F.d. jugoslaviska republiken Makedonien

FYROM är på väg att hämta sig från säkerhetskrisen 2001, som påverkade ekonomins utveckling. År 2002 beräknas BNP stiga med 2,5-3 %, jämfört med en nedgång på 4,1 % året innan. Under de första fem månaderna 2002 steg konsumentpriserna med 3,5 % jämfört med motsvarande period 2001.

I den nyligen reviderade budgeten för 2002 räknar centralregeringen med ett underskott i statens utgifter på 2,3 % av BNP och i de offentliga utgifterna på 3 % av BNP, jämfört med ett underskott på 6,4 % år 2001. Trots det ledde utsikten till parlamentsval (september 2002) tidigare i år till att löftena om finansiell bärkraft i ett medellångt perspektiv dämpades. Detta var orsaken till att samtalen med IMF bröt samman under revideringen av det s.k. *Staff Monitored Programme* och att förhandlingarna om ett nytt stand by-avtal inte ledde till något resultat.

Underskottet i handelsbalansen steg under det första halvåret 2002. En kraftigt ökad export skulle behövas under årets andra hälft för att klara de officiella prognoserna om ett underskott på 532 miljoner US-dollar år 2002. En förväntad ökning av de offentliga och privata transfereringarna gör att underskottet i bytesbalansen bör sjunka till 9,2 % av BNP år 2002 (utan hänsyn till givares finansiering), jämfört med ett underskott på 10,1 % år 2001.

Underskottet i bytesbalansen lär inte kunna täckas helt genom netttokapitaltransfereringar, vilket kan leda till att reserverna minskar under 2002, från en nivå på sex månader i slutet av maj 2002. Förhållandet mellan utlandsskulden och BNP bör öka från 40,7 % år 2001 till 42,4 % i slutet av 2002, vilket emellertid kan anses godtagbart.

Den största risken på kort sikt är beslutet att från mitten av oktober 2001 liberalisera överföringen av anläggningskapital - särskilt som det inte finns något IMF-program, som garanterar en fast makroekonomisk ram. Trots att valen i september i stort sett genomfördes

korrekt är de största riskerna på medellång sikt knutna till frågan om att bilägga de etniska motsättningarna och till vissa oklara punkter i den nya majoritetens ekonomiska politik.

4. DE NYA OBEROENDE STATERNA

Risksituationen är i stort sett stabil, men det finns dock betydande skillnader mellan länderna.

4.1. Armenien

Den kraftiga ekonomiska tillväxten fortsatte under första halvåret 2002 och reelltillväxten i BNP var nästan 10 % jämfört med första halvåret 2001. Industrisektorn var den främsta drivkraften, framför allt på grund av den återhämtning som skett inom sektorn för bearbetning av diamanter, men också inom andra sektorer som metallurgi och livsmedelstillverkning. Inom jordbruket kommer däremot tillväxten att avta i år på grund av ogynnsamma väderleksförhållanden.

Regeringen fortsätter att strama åt penningpolitiken. Centralregeringens budget för 2002 har som mål ett underskott på högst 3 % av BNP (en ytterligare minskning av underskottet på 3,8 % år 2001). Det verkar vara möjligt att uppnå med tanke på att skatteuppbörden har effektiviserats under det första halvåret 2002.

Konsumentpriserna var ganska stabila i början av 2002. Under våren tog emellertid inflationen fart, eftersom de offentliga utgifterna ökade när en del utestående skulder för pensioner och sociala överföringar betalades. Konsumentprisinflationen förväntas genomsnittligt ligga på ca 3 % under 2002 (3,2 % under 2001), främst beroende på högre livsmedelspriser.

Eftersom exporten ökat kraftigt (+20,8 %) men importen däremot måttligt (endast +1,2 % genom pågående ersättningar för importen), sjönk underskottet i bytesbalansen under 2001 till ca 9,5 % av BNP från 14,5 % år 2000, inkl. officiella transfereringar. Tendensen har fortsatt under 2002, och att döma av de preliminära siffrorna för handeln kommer underskottet att sjunka ytterligare i år. Inflödet av utländska direktinvesteringar har å andra sidan blivit allt mindre sedan 1998, och nedgången fortsatte i början av 2002. Armeniens totala utlandsskuld var 917 miljoner US-dollar (ca 43 % av BNP) i slutet av mars 2002. Centralbankens internationella bruttoreserver ligger på en föga oroväckande nivå och motsvarar 3,8 månaders import.

4.2. Vitryssland

Rysslands beredvillighet att acceptera försenade betalningar och förlänga lån på fördelaktiga villkor förväntas vara till stor hjälp för att rätta till obalansen i Vitrysslands bytesbalans, då det saknas utländska direktinvesteringar och krediter från väst. I mitten av juni 2002 betalade Ryssland ut den andra delen av sitt stabiliseringslån, strax efter det att Vitryssland hade gått med på en plan med förberedande åtgärder inför införandet av en gemensam valuta 2005. Ryssland har gått med på att låna Vitryssland 4,5 miljarder rubel (142 miljoner US-dollar) som hjälp till att stabilisera den vitryska valutan. Lånet ska utbetalas i tre lika delar om 1,5 miljarder rubel. Utöver Ryssland har Vitryssland nästan inga källor till finansiering från utlandet. Detta är det främsta skälet till statens låga skuldsättning. I maj 2002 var enligt officiella källor den totala utlandsskulden 785 miljoner US-dollar eller bara 6 % av BNP. Dessutom har Vitryssland fortfarande en skuld på 265 miljoner US-dollar till ryska leverantörer av naturgas, vilken till största delen härrör från perioden före 2001. Förhandlingar om skulden har pågått i mer än tre år.

Den vitryska ekonomin fortsätter att växa med i genomsnitt 3-4 % per år. Tillväxten inom industrin har emellertid avtagit och många företag förblir olönsamma. Lagren har växt kraftigt och investeringarna släpar efter. Det statskontrollerade jordbruket är i dålig ekonomisk form. Tillväxten i exporten stagnerade under årets fyra första månader 2002. En obetydlig ökning av importen under samma period bidrog till ett ökat underskott i handelsbalansen. Myndigheterna fortsätter att undvika strukturreformer trots privatiseringsplanerna i det nya programmet. Budgetunderskottet under de fyra första månaderna 2002 låg på 0,7 % av BNP. Inflationen har minskat vilket har gjort att räntorna fallit, men den nya ökade penningmängden kan vända den utvecklingen. En nedskrivning av valutan gentemot rubeln finns bland de mål som är fastlagda genom centralbankens glidande valutakurssystem även om det tär på de internationella reserverna. Något låneprogram från IMF är inte aktuellt under 2003.

4.3. Georgien

Återhämtningen i den ekonomiska tillväxten 2001 kan främst tillskrivas jordbruket, transportsektorn och detaljhandeln (4,5 % för året som helhet). Preliminära uppgifter för första halvåret 2002 visar en reelltillväxt i BNP på 4,2 %. Färre avbrott inom energisektorn bidrog till att industriproduktionen tog ny fart (5,2 % i januari-juni 2002). Byggverksamheten var särskilt intensiv inom oljetransportsektorn, där många större investeringsprojekt är på gång. Minskad exportvolym och låga investeringar inom tillverkningsindustrin hindrar emellertid högre tillväxt. Dessutom har årets jordbruksproduktion påverkats av översvämningar inom vissa delar av landet.

Regeringen har vidtagit en del åtgärder för att förbättra skatteuppbörden. Den har också lyckats minska den totala obetalda skuldsumman samtidigt som det har rått en försiktig hållning till nya utgifter. Budgeten för år 2002 har som mål att öka förhållandet mellan skatt och BNP för den offentliga sektorn från 14,25 % år 2001 till 14,75 %. Det skulle minska den offentliga sektorns underskott från 2 % av BNP år 2001 till ca 1 %.

Larin var stabil under större delen av 2001 men sjönk med ca 6 % mellan november 2001 och februari 2002. Det ledde till ökad inflation som spädades på ytterligare genom stigande konsumentpriser i början av 2002. Den årliga inflationen var 7,5 % i maj 2002. Under 2001 var den genomsnittliga inflationen på konsumentpriserna 4,7 %.

I december 2001 införde parlamentet ett förbud mot export av icke-järnhaltigt metallskrot, Georgiens främsta exportvara. Det ledde till att exportinkomsterna sjönk under det första halvåret. Förbudet hävdes igen i juni 2002 och därför förväntas exportinkomsterna öka under årets andra hälft. Eftersom exporten av jordbruksprodukter har drabbats av dåliga väderförhållanden, kommer tillväxten i exportinkomsterna att bli ringa för året som helhet. Georgiens totala utlandsskuld är ca 1,7 miljarder US-dollar (ca 51 % av BNP), och dess nettovärde uppgår för närvarande till mer än 300 % av statens inkomster. Med tanke på den beräknade ökade betalningen av räntor och amorteringar fr.o.m. 2003 förväntas Georgien begära en ytterligare omläggning av sina bilaterala skulder. Centralbankens bruttovalutareserver har ökat, men i förhållande till importen är de fortfarande låga och motsvarar ca 1,3 månaders import.

4.4. Moldava

Den multilaterala finansieringen har nyligen återupptagits och den moldaviska ekonomin har hämtat sig. Därigenom har landet fått ett visst finansiellt andrum. Dessutom förväntas Moldova slutföra omstruktureringen av sina obligationslån i euro. Detta kommer att bidra till

att lindra regeringens likviditetsproblem. Betalningen av räntor och amorteringar kommer dock att förbli ett problem.

Moldovas ekonomiska återhämtning har fortsatt efter förra årets expansion på 6 % med en realökning av BNP på 4,8 % räknat per år under första kvartalet 2002. En kraftig industriell tillväxt fortsätter att driva på tillväxten sporrade av exporten till Ryssland och en ökande inhemsk efterfrågan. Det är främst en reell tvåsiffrig löneökning som har bidragit till att detaljhandeln ökat med 11 % på årsbasis under årets fem första månader.

Moldovas ekonomi är dock fortfarande bräcklig och uppvisar allvarliga ekonomiska och finansiella risker totalt sett. Den är till stor del baserad på jordbruk och bearbetning av jordbruksprodukter, vilket innebär att ogynnsamma väderleksförhållanden kan förorsaka en kraftig nedgång i den totala ekonomiska tillväxten. Eftersom ekonomin fortsatt lider av minskade investeringar, går övergången till andra sektorer än jordbruk och vinförsäljning till Ryssland långsamt. Dessutom finns det flera tecken på att regeringen hoppas kunna återinföra ett visst mått av statlig kontroll över jordbrukssektorn. Detta skulle nästan säkert stoppa inflödet av de investeringar som behövs för att fortsätta reformarbetet efter privatiseringarna.

En säsongsbetingad minskning av livsmedelspriserna i juni gjorde att inflationen sjönk till 4,3 % på årsbasis, den lägsta sedan den finansiella krisen 1998. Inflationen kommer att stiga igen under återstoden av år 2002, eftersom utrymmet minskar för ytterligare drastiska minskningar av livsmedelspriserna. Det finns också en risk för att politiken förlorar sin kraft med tanke på regeringens svårigheter med skatteuppbörden. Tillsammans med högre eltaxor kommer detta sannolikt att innebära att inflationstrycket under de närmaste månaderna drivs upp över det som de säsongsbetingade faktorerna skulle kunna leda till. Trots det förväntas centralbanken efter framgångarna nyligen med skuldomläggning och återupptagen multilateral finansiering fortsätta att föra en i stort sett riktig ekonomisk politik. En kraftigt ökad inflation är därför osannolik.

4.5. Tadzjikistan

Tadzjikistans reelltillväxt i BNP ökade till 10,2 % under 2001, och den starka ekonomiska tillväxten har fortsatt under 2002 med en årlig tillväxt i BNP på 10,3 % under det första halvåret. Jordbruksproduktionen steg till 17,2 % och industriproduktionen ökade med 7,8 % på årsbasis med aluminiumsektorn som drivkraft.

Regeringen har som mål ett underskott på 1 % av BNP inom den offentliga sektorn under 2002 (underskottet var 0,1 % år 2001). De totala utgifterna har stigit som en följd av löneökningar på 40 % inom den offentliga sektorn. Också försvarsutgifterna beräknas öka. Trots det tyder de preliminära siffrorna för det första halvåret på att den offentliga sektorn ligger på plus hittills.

Inflationen dämpades snabbt under 2001 och låg på 12,5 % i slutet av året. Under perioden januari-juli 2002 var inflationen på konsumentpriser 6,6 %. Centralbanken fortsätter att föra en restriktiv penningpolitik för att nå målet att minska inflationen till 10 % för år 2002. Den försöker därför undvika att bevilja direkta krediter, vilket tidigare var en källa till överskjutande likviditet.

Eftersom världsmarknadspriserna på både bomull och aluminium sjönk, försämrades bytesbalansen 2001 och slutade på ett underskott på 7,2 % av BNP, men den beräknas öka under 2002 till ca 6 % av BNP. Tadzjikistans utlandsskuld uppgår till ca 1 miljard US-dollar (nästan 100 % av BNP). De årliga avbetalningarna på lån är fortfarande höga och uppgår till

ca 50 % av statens inkomster. Tadjikistan fortsätter diskussionerna om skuldomläggning med sina bilaterala fordringsägare, främst Ryssland och Kazakstan. Centralbankens bruttovalutareserver motsvarade 2,1 månaders import i slutet av 2001. År 2002 beräknas de sjunka till ca 1,5 månaders import på grund av förtida återbetalningar till IMF.

4.6. Ukraina

Ukrainas ekonomiska tillväxt minskade från 9,1 % år 2001 till 4,3 % under första halvåret 2002. Sjunkande export, som delvis återspeglar den reala apprecieringen av valutan hryvnya under 2000-01 och en minskad efterfrågan i Ryssland liksom en mindre skörd efter förra årets rekordskörd är de viktigaste förklaringarna. Tillväxten, som till stor del styrs av inhemsk efterfrågan, förväntas bli ca 4,5 % i år men bör till viss del öka under 2003-04 genom global efterfrågan. Denna prognos är emellertid förenad med betydande risker. Penningpolitiken måste nämligen stramas åt, strukturreformerna har inte lyckats särskilt väl och det saknas politisk samstämmighet.

Inflationen har överraskande nog fortsatt att sjunka. Under årets första åtta månader sjönk konsumentprisindex med 3,5 %. Detta är delvis ett resultat av de fördröjda effekterna av fjolårets exceptionellt goda skörd på indexets livsmedelsdel som väger tungt i indexet, men också av valutans stabilitet. En annan förklaring är den uppskjutna justeringen av energipriserna, vilka fortfarande kontrolleras av staten. Tillsammans med de snabba löneökningarna under senare tid (lönerna stiger med ca 20 % om året) kommer sannolikt behovet av att höja energipriserna att driva upp inflationen på nytt till 5-7 % under perioden 2003-04.

Trots att intäkterna minskade kraftigt lyckades staten ändå uppnå ett litet överskott under första halvåret 2002, vilket delvis beror på nedskurna utgifter. Det verkar stämma med målet på 1,8 % av BNP för det konsoliderade offentliga underskott som förutsägs i 2002 års budget. Detta resultat har emellertid kunnat uppnås delvis beroende på att staten inte har lyckats att betala de omfattande skulderna på återbetalning av moms. Privatiseringsinkomsterna minskar kraftigt genom regeringens beslut att skjuta upp privatiseringen av de regionala eldistributionsbolagen och det statliga monopolet på telekommunikationer till nästa år. Detta skulle kunna komplicera statens finansieringsperspektiv under resten av året. Problemen med återbetalningen av moms liksom otillräckliga penning- och strukturåtgärder ledde till att IMF i början på augusti meddelade att alla nya utbetalningar av medel från EFF ställs in.

Överskottet i bytesbalansen beräknas bli ca 1,5 % av BNP år 2002, vilket kan förklaras av en hög inhemsk efterfrågan som medför en kraftigt ökad import, en avtagande exporttillväxt till följd av en svagare utländsk efterfrågan och en stigande real växelkurs. Bruttovalutareserverna har fortsatt att öka och uppgår till 3,82 miljarder US-dollar, vilket motsvarar ca två månaders import i slutet av juli 2002. Ukraina, som utestängdes från de internationella kapitalmarknaderna efter krisen i Ryssland 1998 och underlät att betala sina skulder till Paris Club i början av år 2000, har gjort märkbara framsteg på senare tid mot en normalisering av förbindelserna med sina fordringsägare. Det innebär bl.a. en omläggning av en del av obligationsskulden till den privata sektorn i april 2000 och av skulden till Paris Club i juli 2001. Regeringen tänker återvända till de internationella kapitalmarknaderna under de närmaste månaderna då en obligation emitteras. Landets utlandsskuld motsvarade ungefär 30 % av BNP i slutet av 2001. Det är mycket osäkert om EFF, som löpte ut i september 2002, kommer att ersättas med något nytt IMF-avtal.

5. ANDRA ICKE-MEDLEMSSTATER

5.1. Algeriet

Den makroekonomiska situationen fortsätter att vara relativt stabil, men inga större strukturförändringar kan noteras. Ekonomin förväntas växa med ca 3,3 % under 2002 (från 2,1 % år 2001) stimulerad av både skatte- och penningpolitiken. Det konsoliderade budgetunderskottet år 2002 förväntas bli 3 % av BNP och skulle tillsammans med utökade krediter kunna leda till en inflation på ca 6 % under 2002. Trots sin resursrikedom plågas Algeriets ekonomi av flera strukturella problem, t.ex. beroendet av exporten av fossila bränslen (>95 % av exporten, 30 % av BNP) och jordbrukets betydelse. Dessutom undermineras investeringarna kraftigt av de inhemska säkerhetsproblemen.

De höga oljepriserna under den senaste tiden har en fortsatt positiv effekt på Algeriets bytesbalans. Algeriet beräknas kunna uppvisa ett överskott år 2002 (2,3 % av BNP), fastän på en lägre nivå än 2000-2001, eftersom inkomsterna från exporten av olja och gas har börjat sjunka. Inkomstökningen på olja under de senaste två åren minskade Algeriets utlandsskuld till ca 21 miljarder US-dollar (39 % av BNP) i juni 2002, medan återbetalningen av skulder går i måttlig takt med ca 27 % av de nuvarande totala inkomsterna. Följaktligen steg valutareserven till mer än 19 miljarder US-dollar i juni 2002, vilket motsvarar mer än ett års import och således förbättrar landets starka ställning gentemot utlandet.

Förkortningar

DM	Tyska mark
EG	Europeiska gemenskapen
EFF	Utvidgad finansieringsfacilitet
EIB	Europeiska investeringsbanken
EU	Europeiska unionen
EUR	Euro
FDI	Utländska direktinvesteringar
BNP	Bruttonationalprodukt
IMF	Internationella valutafonden
SBA	Standby-avtal
US\$	US-dollar